~~[illegible]~~ नाटक

क्र. नं. ११०

संस्कृत

3860

॥ सत्यभामापरिणय ॥

" Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai."

४१०/पु. १११

(1)

अथ स[illegible] कथाप्रारंभः

" Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai. "

(२)

स॰ श्रीगणेशायनमः ॥ जन्मेजयउवाच ॥ भगवन्श्रोतुमिच्छामिव भा॰
दमेवदतांवरं ॥ अस्मिन्देशेसमाख्यायोनराःपुण्यविवर्जिताः ॥ त
थाडुराचाररताःसत्यवार्तापराङ्मुखाः ॥ मंदप्रज्ञामंदभाग्यारोगग्र
स्ताश्चनिर्बलाः ॥ २ ॥ ह्रस्वकायानष्टामूर्खाःवेदनिंदाकराःसदा
॥ एतेषांनष्टबुद्धीनांपरलोकःकथंभवेत् ॥ ३ ॥ इतिव्याकुलचि
त्तंमेजायतेभूरिसंततं ॥ लघूपायेनयेनैतेषांपरलोकगतिर्भवेत्
पायमु ॥ ४ ॥ तमुपा^ख्याहिसर्वंवेत्तियतोभवान् ॥ तथास्त्रीणांचसख
दंपुत्रसौभाग्यवर्धनं ॥ ५ ॥ सर्वकामदुघंतासामस्तिचेद्ब्रूहिस

"Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai."

(2A)

व्रत॥ वैशंपायनउवाच ॥सम्यक्पृष्टंत्वयाराजन्ब्रूहितार्थंसर्वज-
न्मिनां॥उचितंतवराजेंद्रधर्मराजकुलोद्भव॥६॥यत्पृष्टंतुत्वया
साधोतद्वदिष्यामिनिश्चितं॥क्षेत्राणांकाशिकाश्रेष्ठानदीनांप्रवरा
यथा॥७॥भागीरथीतुतीर्थानांभा[illegible]नामुत्तमंव्रतं॥संतिदाना-
न्यनेकानिसंतितीर्थान्यनेकशः॥८॥सूर्यव्रतप्रभावस्यकलां
नार्हंतिषोडशीं॥तद्व्रतंतेप्रवक्ष्यामिश्रुतंव्यासमुखाद्यथा॥९॥
शृणुचित्तंसमाधायतववांछितदायकं॥ जन्मेजयउवाच ॥भग
वन्ब्रूहिसकलंकोसौसूर्यःकथंव्रतं॥केनवाचरितंपुंसाकःकालः

Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

(3)

स· को विधिःस्मृतः ॥१०॥ वैशंपायनउवाच ॥ यस्यभासासर्वमि- भा·
दंभासतेसचराचरं ॥ उत्पद्यतेलीयतेचयस्माद्यस्मिन्पुनःपु
नः ॥११ यस्मादाकाशमुत्पन्नमाकाशाद्वायुरेवच ॥ वायोःस
मभवत्तेजस्तस्मादंभोभ्यजायत ॥१२॥ अंभसःपृथिवीजा
तापृथिव्या अन्नमेवच ॥ अन्नाद्रेवतिरेतोहिरेतसःपुरुषोभ
वेत् ॥१३॥ अतःसृष्टेरादिरूपःसर्वआत्मेतिकथ्यते ॥ सएव
वर्षणाकरआदित्तंभःसएवहि ॥१४॥ सएवाराधितःपुंसांफल
२ मिष्टंददातिहि ॥ द्वादशानीहमित्रस्यतस्यनामानिसंस्कृत ॥ २

" Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan Mumbai. "

(3A)

॥१५॥ तेरेवयूजनीयोसो नमस्कार्यो पि भूमिप॥ अर्घ्यं विश्राण
नंचास्मै कुर्याद्भक्तियुतो नरः॥१६॥ श्रावणे माघमासे वा यद्वा
भानुसप्तमी॥ अथवाप्याश्विने मासि विष्णुयुक्त सप्तमी॥ व्यती- णा
पाताख्य योगे च पुष्यार्के च विशेषतः॥१७॥ भूलीकुभिर्नरैः का
र्यं वर्षमेकमिदं व्रतं॥ अन्त्यके मासमेकं वा भानुवारेथवा सकृत्
॥१८॥ अंते चोद्यापनं कुर्याद्वित्तशाठ्यविवर्जितः॥ आचार्यपूज
नं चैव कुर्याद्द्रव्यानुसारतः॥१९॥ सवत्सां गोतमीं दद्यादाचार्याय
महात्मने॥ तस्माद्दाशिषमारुध्वा दद्याद्विप्राय भूयसीं॥२०॥ ब्रा

" Joint property of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai. "

स॰ ह्मणान्भोजयेत्पश्चात्स्वयंभुंजीतबंधुभिः॥ एवंकृतेव्रतेरा भा
जन्नरानुच्छिलतभागिनः॥२१॥भवंतिनात्रसंदेहोनारीवापुरु
षोपिवा॥ब्राह्मणोब्रह्मवर्चस्वीक्षत्रियोराज्यसंयुतः॥२२॥वै
श्योधनसमृद्धस्स्यात्शूद्र[illegible]वाप्नुयात्॥धनार्थीलभतेद्र
व्यंपुत्रार्थीपुत्रमाप्नुयात्॥[illegible]व्याधितोव्याधिमुक्तःस्यात्
बद्धोमुच्येतबंधनात्॥असूयासौभाग्ययुतास्त्रियश्चापि-
भवंतिहि॥२४॥ इति श्रीआदित्यपुराणेसूर्यव्रतमहात्म्यकारु
३ निर्णयः॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ३

Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai: "Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal..."

(5A)

वैशंपायन उवाच ॥ अथ ते संप्रवक्ष्यामि व्रतराज विधिं क्रमात्
॥ येन ज्ञातेन पुरुषो व्रतराजफलं लभेत् ॥१॥ अरुणोदयवेला
यां कृत्वा स्नानं यथाविधि ॥ परिदध्यात् धौतवस्त्रं भाले तिलक
माचरेत् ॥२॥ संध्याविधिं ततः कुर्यात् जपहोमादिकं च यत् ॥
ततो गृहे मंडपिकां कुर्या[illegible]शोभना ॥३॥ तन्मध्ये वेदिकां
कुर्यात्स्वीयहस्तप्रमाणतः ॥ निर्माय सर्वतोभद्रं पंचवर्णं यथो
चितं ॥४॥ धान्येन पूरयित्वा तत्पूर्णकुंभं ततो न्यसेत् ॥ पूर्ण
पात्रादिसामग्रीं सर्वां संपादयेत् बुधः ॥ आहूय चतुरो विप्रा

" Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai."

स· भूसंकलशं कारयेत्ततः ॥ पुण्याहवाचनं कुर्यात्स्वशाखोक्तवि भा·
धानतः ॥६॥ ततः कलशेऽर्णवाद्यगंगादिसरितः सुधीः ॥ गं
धादिक्षेपणं कुंभे तत्तन्मंत्रेण कारयेत् ॥७॥ उपरि तत्पूर्णपा
त्रं तं तंडुलैश्च प्रपूरितं ॥ निधाय तत्र सौवर्णीमादित्यप्रतिमां शु
भां ॥८॥ संनिर्मितां प्रतिष्ठाप्य पूजां कुर्याद्यथाविधि ॥ प्रति
मा सा माषमात्री तदर्धी वा तदर्धका ॥९॥ अभावे सूर्यकांत
तस्य ताम्री पूगफलस्य वा ॥ पूजयेच्च ततो देवमुपचारैरन्यून
 कैः ॥१०॥ पूजायां द्वादशानीह नामानि योजयेद्बुधः ॥ अथ मंत्रे

"Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai."

(5A)

वेक्ष्यमाणेः पुंसूक्तेनाथवार्चयेत् ॥ ११ ॥ ध्यायेम ः स वितारं
च सप्ताश्वरथसंयुतं ॥ वालखिल्यैः स्तुतं नित्यमरूणोयस्य-
इति सारथिः ॥ १२ ॥ ध्यानं ॥ आगच्छ चात्र देवेशभासयन्सर्वतोदि
शः ॥ कर्ताीत्वंसर्वसृष्टीनां पालकस्त्वमेवहि ॥ १३ ॥ इतिअ
वाहनं ॥ भक्त्याभीष्टप्रदं देवं तमारिमभिवाद्यच ॥ रत्नासिंचा-
सनंतुभ्यंगृहाणत्वंदिवाकर ॥ १४ ॥ पाद्यंगृहाणदेवेशस्थानी
तंतीर्थसंभवं ॥ श्यामाकदूर्वासंयुक्तं विष्णुक्रांतादिमिश्रि
तं ॥ १५ ॥ मित्रोसौ मित्रदाताच मित्रश्चामित्रनाशनः ॥ अर्घ्यं

Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai. " Joint project of the "

(6)

सं· गृहाणदेवेशातुभ्यंमित्रायैवेनमः॥१७॥रविर्भवतुमेचित्त भा·
स्थिराज्ञाननिवृत्तये॥गृहाणाचमनंदत्तंतुभ्यंवैरवयेनमः
॥१८॥सूर्यत्वंसूरिसंयोगदातासूर्याविनाशनः॥आनीतंती
र्थसलिलंस्नानार्थंप्रतिगृहाणतां॥१९॥भानुनाकाश्यतेचित्तं
न भानुनाविमलंभ्रमः॥वस्त्रंगृहाणमेवस्त्रंभानोमेत्वंदयांकुरु॥२०॥
आकाशेगमनंयस्मात्तस्मात्त्वंखगउच्यसे॥उपवीतंगृहाणेदंदेवत्रि
यनमोस्तुते॥२१॥जगत्सुखासियस्मात्त्वंपूषालोकेनिगद्यसे॥गं
५ धंचस्करभिंदेवभक्त्यादत्तंगृहाणमे॥२२॥हिरण्यगर्भसूत्रात्मंज ५

Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

(6A)

गता मसि कारणं ॥ आरक्तानि च पुष्पाणि गृहाण जगतीपते ॥ २३ ॥ म
रीच्या जायते वृष्टिर्मरीच्या तप्यते जनः ॥ मरीच्या गगमंव्या सं धूपो
यं प्रतिगृह्यतां ॥ २४ ॥ आदितेः पुत्र तां यात आदित्यः स्मर्यसे बुधैः ॥
दीपं गृहाण देवेश तुभ्यं दत्तं मया विभो ॥ २५ ॥ सविता जारजानां त्वं
सविता अंडजस्य च ॥ सविता स्वेदजा[illegible]नां नैवेद्यं प्रतिगृह्यतां ॥ २६ ॥
श्रदुत्ती शर्कराकुंकुमेमिश्रं ~~[illegible]~~ फ[illegible]संयुतं ॥ एलाजातिफलैर्युक्तं द्राक्ष
द्राक्षप्रस्थसंमितं ॥ २७ ॥ सद्यो निष्कासितं पूतं शृतं दुग्धं निवेदयेत् ॥
निवेदितं प्रसादं तं दद्याद्भक्त व्रजाय वै ॥ २८ ॥ अर्चनार्किता याते-

Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

(७)

स· स्तस्मादर्कइहोच्यसे॥प्रदक्षिणांगृहाणेमांभक्तिंदेहिजगत्पते॥२९ भा·
॥यस्यभासाजगत्सर्वंभासतेसचराचरं॥अतःस्त्वंभास्करप्रोक्तःन
मस्कारंगृहाणमे॥३०॥कर्पूरैलादिसंयुक्तंतांबूलंफलसंयुतं॥सु
वर्णदक्षिणायुक्तंगृहाणत्वंदिवाकर॥३१॥मंत्रपुष्पंगृहाणेदंभक्त्या
दत्तंसुरेश्वर॥त्राहिमांघोरसंसारात्सर्वदास्यंचदेहिमे॥३२॥आवा
हनंनजानामिनजानामितवार्चनं॥पूजांचैवनजानामिक्षम्यतांपर
मेश्वर॥३३॥मंत्रहीनंक्रियाहीनंभक्तिहीनंसुरेश्वर॥यत्पूजितं
६ मयादेवपरिपूर्णंतदस्तुमे॥३४॥इतिसंप्रार्थ्यदेवेशंभक्तियुक्तेन ६

" Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai."

(7A)

चेतसा॥ चतुर्विधान्नं नैवेद्यं कथांते विनिवेदयेत्॥ ततो नानाविधै
स्तोत्रैस्तथा वैदिकमंत्रकैः॥ ३५॥ स्तुवीत देवदेवेशं भक्त्या यूतो भ
वेन्नरः॥ ततो विसर्जयेद्देवमाचार्यं प्रतियूजयेत्॥ ३६॥ मूर्तिः
सोपस्करा तस्मै देया सा दक्षिणायुता॥ एवं कुर्याद्व्रतं धीमान्स
र्वकामार्थसिद्धये॥ ३७॥ इति श्री आदित्यपुराणे जन्मेजयवैशंपा
यनसंवादे पूजाविधिः समाप्तः॥ २॥ वैशंपायन उवाच॥ ॥
अथ ते संप्रवक्ष्यामि कथां पौराणिकीं शुभां॥ कथं प्रसन्नो भगवा
न्केन केन कृतं व्रतं॥ १॥ कं कं काममवाप्यैवं कां कां सिद्धिं च ते ग

"Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai."

(8)

स. ता:॥ पुरा कृतयुगे राजा वरेण्य नामतो भवेत्॥ २॥ तस्य भार्या वि- भा.
शालाक्षी साक्षाच्छ्रीरिव शोभना॥ पतिव्रता धर्मशीला नाम्ना भद्रेति
विश्रुता॥ ३॥ दश पुत्रान्स सुषुवे चैकां कन्यां क्रमेण तु॥ कृतोद्वाहा
श्चते पुत्राः कन्या चापि विवाहिता॥ ४॥ राज्यकोशो भृत्यवर्गः स
र्वे मस्यानुकूलकं॥ न तस्य विषये चासीद्दस्यवो घातुकास्तथा॥ ५
॥ न शत्रुर्न चैव द्वेषा न जारो न च मारिका॥ यथाकाले प्रसूयंते पु-
ष्पादि फलजातयः॥ ६॥ वृक्षाश्च वीरुधश्चैव ओषध्योपि गुणा
७ न्विताः॥ पर्जन्योपि यथाकाले तद्राज्ये वर्षते सदा॥ ७॥ एवं गुण ७

Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

(8A)

ततोराज्ञस्तस्यव्याधिरजायत्॥अतीवदुस्तरोराजा बालरक्ता
भिधानकः॥८॥तेनराजाभवद्दुःखीसर्वेपुत्राश्चबांधवाः॥कंदेवं
शरणंयामिक्वगच्छामिकरोमिकिं॥इतिव्याकुलितश्चित्तेनित्यं
राजाबभूवह॥नानाविधान्यौषधानिनानाविधरसायनं॥गृ
हीत्वानचशांतोभूद्रोगोसौपूर्वसंचितः॥नानाविधाजपामंत्राः
जप्तास्तेनसुबुद्धिना॥१०॥नानाविधानिदानानिकृत्स्नानिपरं
तप॥तथापिनैवशांतोभूद्रोगःपरमदारुणः॥१२॥ततोभूमि
पतिर्जातोनिराशःस्वस्यजीवने॥आहूयमंत्रिणश्चैवस्वसुता

" Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan Mumbai "

(९)

स· न्बांधवान् स्त्रियं ॥१३॥ मंत्रयामास तैः सर्वैरनिद्रः स च भूपतिः ॥ भा·

व्याधिजा बहवः क्लेशाः मया भुक्ता दिने दिने ॥१४॥ अधुनानेव

शक्नोमि सोढुं क्लेशान्यनेकशः ॥ अहं गमिष्यामि सिंहव्या-

घ्रादिसेवितं ॥१५॥ तत्र गत्वा त्यजे प्राणान् येन केनापि हेतुना ॥

श्वोभूते ज्येष्ठपुत्राय कृत्वा राज्याभिषेचनं ॥ परश्वो हं गमिष्यामि

सर्वैस्तत्रानुमोद्यतां ॥ श्रुत्वा तु राजवचनं बभूवुर्व्याकुलेंद्रियाः ॥

॥१७॥ सर्वे प्रत्यूचुराजानं शृणु राजन् यथार्थतः ॥ पुत्राय देहि

८ राज्यं त्वं सर्वे याम स्त्रिया सह ॥१८॥ बहुकालं त्वया सार्धं भुक्तं स- ८

(९A)

स्वमस्वं ह्रितं॥ प्राप्नवामत्वयार्थयद्दुःखंत्वमवाप्स्यसि॥१९॥ श्रुत्वा
तेषांतुवचनंराजावचनमब्रवीत्॥ एकआयातिवैजंतुःमृत्युमे
कोहिगच्छति॥२०॥ एकोभुनक्तिवैदुःखंसुखंपूर्वंसंचितं॥ दुरा
ग्रहोनकर्त्तव्योजानतापुरुषेणहि॥२१॥ पत्न्युवाच॥ अहंतथावि
धानास्मियतःसाहित्यमा[illegible]या॥ पतितेतवदेहेपिगमनंतुममोचि
तं॥२२॥ अतोगृहेनतिष्ठामितव॥ पिवचनचोचितं॥ श्रुत्वाधर्मार्थस
हितंवचःस्तस्यानराधिप॥२३॥ इदच्चानुमतंतस्यैकृत्वापुत्रंतुभू
पतिं॥ जगामभार्ययासार्धंमहद्दू[illegible]वनंतदा॥२४॥ बकुलैःपा

Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

(10)

स० टकावृक्षखाखतालतमालकैः॥खर्जूरैः पनसाम्रादिनानाजात्युद्भ भा०

वैर्द्रुमैः॥२५॥आकीर्णं जंबुवेणुभिर्मालतीचंपकादिभिः॥जातीयू

थीकुंदपुष्पैश्च व्याप्तं सितद्दृशोभनं॥२६॥तथैवव्याघ्रसिंहैश्चव्याप्तं

गवयखड्गिभिः॥तस्मिन्म[illegible]पादेव्याबभ्रामसंकटे॥२७॥

क्षुत्तृड्भ्यां परिश्रांतो पि जग्ध[illegible]चे[illegible]ति॥एवं वैभ्रमता तेन दृष्ट

श्चाश्रम उत्तमः॥२८॥कस्यैतदाश्रमपदमिति संचिंत्य भूमिपः॥

विवेश देव्या सहितस्तस्मिन्नाश्रममंडले॥२९॥सतत्रोज्वलितं द

९ ह्वा तपसा मुनिपुंगवं॥अनेकशिष्यैः सहितं गोभिलं नाम नामतः॥ ९

A joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

(10A)

॥३०॥ इति मे ऽशनैश्च तस्याग्रे गत्वा राजा न नाम च॥ कृतप्रणामं राजानं स प्रच्छ मुनिपुंगवः॥३१॥ गोभिल उवाच॥ किमर्थं मार्गतो सि त्वं वनेस्मिन्नुत्कट संकटे॥ चिंतायत इवाभासि सत्यं ब्रूहि ममा ग्रतः॥३२॥ राजोवाच॥ वीरपो नाम राजाहं व्याधिना वहु पीडितः॥ पश्यदेहं ममास्यं तं व्यात कुष्ठेन पीडितं॥३३॥ उपाया विहिता ह्यस्य तथापि न च शाम्यति॥ प्राणा [illegible] स्य त्यक्तुमतो ऽहं वैद्य प्रा[illegible]-स्मिगहन्मिवने॥३४॥ दर्शनं मेद्वैव वशात् जातं ते मुनिपुंगव॥ उपा यो ऽस्य स्ति चे ब्रूहि महाव्याधिविनाशनः॥३५॥ गोभिल उवाच॥ अ

Joint Project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

मूळ प्रत पाहण्यासाठी संपर्क

इतिहासाचार्य वि.का. राजवाडे संशोधन मंडळ, धुळे
राजवाडे पथ, गल्ली नं. १, धुळे-४२४००१ (महाराष्ट्र)
दूरध्वनी क्रमांक (०२५६२) २३३८४८
Email ID : rajwademandaldhule@gmail.com